

Kijów, 05.02.2016 r.

IGNOROWANIE PRZEZ ROSJĘ DECYZJI EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA

Rosja jest jednym z liderów pod kątem całkowitej liczby zarejestrowanych skarg przeciwko niej w Europejskim Trybunale Praw Człowieka. W grudniu 2015 roku w Rosji przyjęto zmiany legislacyjne, umożliwiające niewykonanie decyzji ETPCz oraz innych międzynarodowych instancji sądowych.

W 2014 r. w Europejskim Trybunale Praw Człowieka zarejestrowano ogółem 8952 skargi, podczas gdy w 2013 r. - 12.328 skarg. Więcej skarg, niż przeciwko Rosji, w 2014 r. złożono tylko przeciwko Ukrainie - 14198.

W 2014 r., w odniesieniu do Rosji, ETPCz stwierdził najwięcej naruszeń prawa do wolności i bezpieczeństwa osobistego (56), prawa do niepoddawania nieludzkiemu i poniżającemu traktowaniu (50, nie licząc nieprawidłowości proceduralnych i naruszeń, które mogą wystąpić w przypadku wydania/ekstradycji osoby), prawa do skutecznych środków wewnątrzpaństwowych ochrony prawnej przed rzekomymi naruszeniami innych praw (30), prawa do rzetelnego procesu sądowego (24, nie licząc przewlekłości postępowania i opóźnionego wykonywania orzeczeń sądowych).¹

W 2015 r. Rosja stała się liderem wśród wszystkich krajów, jeżeli chodzi o liczbę naruszeń konwencji praw człowieka - ETPCz wykrył podobne naruszenia w 109 skargach na Rosję.

Najbardziej znane wyroki ETPCz w sprawach przeciwko Rosji to:

- **Śmierć cywilów w Czeczenii.** Wielu mieszkańcom Czeczenii udało się pociągnąć Rosję do odpowiedzialności za śmierć cywilów w czasie tak zwanej operacji antyterrorystycznej w celu utrzymania republiki w granicach Federacji Rosyjskiej. W sumie „spraw czeczeńskich” w EKPCz było ponad dwieście.
- **Khodorkovsky i sprawa Jukosu.** Sąd orzekł, że Rosja musi zapłacić 1,86 mld euro odszkodowania akcjonariuszom Jukosu.
- **Szturm centrum na Dubrowce w szkoły w Biełstanie.** W 2012 roku Europejski Trybunał Praw Człowieka uznał, że zarówno decyzja o ataku była uzasadniona, jak i zastosowanie specjalnego sprzętu i gazu. Jednak zgodził się z powodami co do tego, że rosyjskie siły bezpieczeństwa popełniły naruszenia podczas planowania i przeprowadzania ataku, i nakazał władzom rosyjskim zapłatę każdemu z 64 powodów kwoty od 9,000 do 66,000 euro.

Za jedną z najbardziej oczekiwanych decyzji sądu w Strasburgu można uznać podobną sprawę „Tagayeva i inni przeciwko Rosji” – skargę zbiorową, złożoną w sumie przez 447 obywateli Rosji, którzy cierpieli podczas wzięcia przez terrorystów zakładników w szkole w Biełstanie we wrześniu 2004 roku. W lecie 2015 roku ETPCz uznał większość skarg za dopuszczalne. Oczekuje się, że werdykt zostanie wydany w 2016 roku.²

¹ <http://european-court.ru/statistika-evropejskogo-suda/>

² <http://www.dw.com/ru/7-%D1%81%D0%B0%D0%BC%D1%8B%D1%85-%D0%B2%D0%B0%D0%B6%D0%BD%D1%8B%D1%85-%D0%B4%D0%B5%D0%BB-%D0%B5%D1%81%D0%BF%D1%87-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8%D0%B2-%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%81%D0%B8%D0%B8/a-18888744>

-
- **Agresja wojskowa przeciwko Ukrainie.** Na chwilę obecną ETPCz już uznał za dopuszczalne ponad 500 pozwów, złożonych przez mieszkańców Ukrainy, w związku z łamaniem ich praw podczas agresji Federacji Rosyjskiej.³

W dniu 15.12.2015 r. Vladimir Putin podpisał poprawki do ustawy federalnej „O Sądzie Konstytucyjnym Federacji Rosyjskiej”. Zgodnie z prawem, Sąd Konstytucyjny Federacji Rosyjskiej uzyskał uprawnienia do podejmowania decyzji o niemożności wykonania decyzji organu międzypaństwowego odnośnie ochrony praw i wolności człowieka (jest to przede wszystkim EKPCz), jeżeli są one sprzeczne z Konstytucją FR.

Tym samym Rosja zniósła prymat prawa międzynarodowego nad prawem krajowym i uzyskała możliwość niewykonywania decyzji EKPCz.

KRYTYKA PRAKTYKI EKPCz W ROSJI

Władze najwyższe Rosji wielokrotnie wyrażały swoje niezadowolenie z powodu decyzji EKPCz.

Vladimir Putin: „*On (Trybunał Europejski – przyp. red.) nie reguluje stosunków prawnych, nie chroni prawa, lecz po prostu wykonuje jakąś funkcję polityczną. Jednym z najlepszych przykładów jest to, kiedy nałożono na Rosję jakąś grzywnę w sprawie Nadniestrza. Nie mieliśmy z tym nic wspólnego – tam w Nadniestrzu trzymano w więzieniu człowieka, a na Rosję nałożono za to jakąś grzywnę. Kompletny nonsens, absolutnie bezprawna decyzja, ale tak właśnie się stało*”.⁴ (15.08.2014 r.)

Aleksey Pushkov (szef Komisji Spraw Międzynarodowych Dumy Państwowej RF): „*Jeśli powstaje konflikt pomiędzy interpretacją ustawodawstwa Federacji Rosyjskiej i tych orzeczeń, które wydawane są za granicą, to może ma to sens, aby sprawdzić, które porozumienia, ratyfikowane przez Federację Rosyjską, nie odpowiadają aktualnej koncepcji rosyjskich zobowiązań międzynarodowych... Nie trzeba koniecznie zmieniać Konstytucji w celu przedstawienia priorytetów, wystarczy przyjąć przepisy konstytucyjne, znoszące działanie ratyfikowanych przez Rosję umów międzynarodowych... Ograniczenie działania decyzji ETPCz na terytorium RF do tych, które nie są sprzeczne z naszymi prawami, jest zupełnie wykonalne*”.⁵ (03.02.2015 r.)

Aleksandr Bastrykin (szef Komitetu Śledczego FR): „*ETPCz, moim zdaniem, niestędnie wyolbrzymia oraz, powiedziałbym nawet, bez wystarczających powodów, absolutyzuje znaczenie prawa międzynarodowego podczas rozpatrywania konkretnych spraw, którymi się zajmuje. To właśnie z tego powodu w jego praktyce, zwłaszcza podczas wykonywania orzeczeń ETPCz, często mają miejsce ostre konflikty prawne. ich konsekwencją jest niechęć państw do wykonywania jego decyzji. Wydaje mi się, że podczas rozpatrywania skarg, sędziowie ETPCz poświęcają niewystarczająco uwagi analizie specyfiki ustawodawstwa krajowego odpowiednich krajów, ich podstawom, a przede wszystkim konstytucyjnym, podstawowym przepisom, tradycjom prawnym, swoistym cechom danego ustawodawstwa, i wreszcie, ideologii prawa i psychologii prawnej, obowiązującym w danym państwie. Niestety, dominuje, jak to mówią, dogmatyzm prawny*”.⁶ (23.07.2015 r.)

Valeriy Zorkin (Przewodniczący Trybunału Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej): „*Jest w naszym życiu wiele dobrego, ale i wiele złego... Życie zmusza nas do podejmowania nowych decyzji... Nie o to chodzi, że czarne nazywa się białym... Lecz po prostu życie zmienia się i to powinno się brać pod uwagę! Tak, w niektórych przypadkach orzeczenia ETPCz mogą zostać anulowane w sferze wykonania. Ale w jakich przypadkach? Jeżeli Konstytucja RF lepiej chroni praw obywateli*”.⁷ (14.12.2015 r.)

³ http://zib.com.ua/ru/117509-minyust_prokommentiroval_otkaz_rf_vipolnyat_resheniya_espch.html

⁴ <http://putininfo.com/2121-putin-o-evropejskom-sude-po-pravam-cheloveka/>

⁵ <http://www.kommersant.ru/doc/2678066>

⁶ <http://m.rg.ru/2015/07/23/bastrykin-site.html>

⁷ <http://www.kommersant.ru/doc/2877575>

Aleksey Kravtsov (Prezes Sądu Arbitrażowego miasta Moskwy): „Decyzja Trybunału Konstytucyjnego Federacji Rosyjskiej obrazuje nastroje społeczeństwa i elit: Rosjanie nie chcą wykonywać orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w tym poprzez sprawę Jukosu”.⁸

Konstantin Dolgov (Rzecznik Praw Człowieka przy MSZ FR): „Jestem pewien, że będzie to dotyczyć w praktyce bardzo małego odsetka orzeczeń ETPCz. Bo jeśli będzie to dotyczyć większego odsetka przeczeń ETPCz, to sedna problemu trzeba będzie szukać w pierwszej kolejności w ETPCz. Dlaczego podejmowane są decyzje sądowe, które są sprzeczne z zasadami, by tak rzec, jednej z najbardziej demokratycznych konstytucji?”.⁹ (18.12.2015 r.)

Sergey Naryszkin (Marszałek Dumy Państwowej FR): „Rosja nie przekazywała temu, ani jakiegokolwiek innemu organowi ponadnarodowemu prawa do zrewidowania naszej Konstytucji. Jednocześnie naszą motywacją był fakt, że naszym zdaniem, poszczególne decyzje ETPCz można traktować dokładnie tak, jak powiedziałem, jak będące w sprzeczności z podstawowym prawem Federacji Rosyjskiej.”¹⁰ (18.01.2016)

Rosja jest liderem pod względem liczby przypadków łamania praw człowieka wśród wszystkich krajów europejskich. Wraz z zaostrzeniem reżimu autorytarnego, liczba naruszeń będzie tylko wzrastać. W najbliższych latach przewidywana jest również duża liczba orzeczeń ETPCz, związanych z okupacją Krymu i agresji wobec Ukrainy. Zniesienie pierwszeństwa prawa międzynarodowego nad prawem krajowym jest niczym innym, jak próbą uniknięcia odpowiedzialności za te przestępstwa.

W celu uzyskania bardziej szczegółowych informacji prosimy o kontakt:

Andriy Osavoliyk – andriy.osavoliyk@odfoundation.eu

Lyudmyla Kozlovska - lyudmylakozlovska@odfoundation.eu

Fundacja Otwarty Dialog

⁸ <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/vladimir-putin-signs-law-allowing-russian-court-to-overthrow-international-human-rights-rulings-a6773581.html>

⁹ <http://tass.ru/politika/2540753>

¹⁰ <http://ria.ru/politics/20160118/1361505645.html>